

/ Publishing Center of the European Association of pedagogues and psychologists «Science», Prague, 2014, Vol. 1.1. 276 p. – С. 74–78.

3. Hrudynin B. Kompetentnisnyy pidkhd – sutnosti vyskhidnykh ponyat' ta polozhen' / B. Hrudynin // Naukovi zapysky. – Vypusk 7. – Seriya : Problemy metodyky fizyko-matematychnoyi i tekhnolohichnoyi osvity. Chastyna 2. – Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2015. – S. 140–146.

4. Hrudynin B. O. Pedahohichna model' rozvytku doslidnyts'koyi kompetentnosti starshoklasnykiv u protsesi navchannya fizyky / B. O. Hrudynin // Zbirnyk naukovykh prats' Kam»yanets'-Podil's'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Ohiyenka. Seriya pedahohichna / [redkol. : P. S. Atamanchuk (holova, nauk. red.) ta in.]. – Kam»yanets'-Podil's'kyy : Kam»yanets'-Podil's'kyy natsional'nyy universytet imeni Ivana Ohiyenka, 2015. – Vyp. 21 : Dydaktyka fizyky yak kontseptual'na osnova formuvannya kompetentnisnykh i svitohlyadnykh yakostey maybutn'oho fakhivtsya fizyko-tekhnichnoho profilyu. – S. 187–191.

5. Hrudynin B. O. Pedahohichni umovy realizatsiyi modeli rozvytku doslidnyts'koyi kompetentnosti uchniv starshykh klasiv z fizyky / B. O. Hrudynin // Naukovi zapysky. – Vypusk 9. – Seriya : Problemy metodyky fizyko-matematychnoyi i tekhnolohichnoyi osvity. Chastyna 1. – Kirovohrad : RVV KDPU im. Vynnychenka, 2016. – S. 79–87.

6. Hrudynin B. Pryntsypy realizatsiyi pedahohichnoyi modeli rozvytku doslidnyts'koyi kompetentnosti starshoklasnykiv u protsesi navchannya fizyky / B. Hrudynin // Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychny / [hol. red. : M. T. Martynyuk]. – Uman' : FOP Zhovtyy O. O., 2015. – V. 2. – Ch. 2 – С. 117–125.

7. Volovyk P. Y. Teoryya veroyatnostey y matematycheskaya statystyka v pedahohyke / P. Y. Volovyk. – K. : Rad. shkola, 1969. – 221 s.

8. Hrabar' M. Y. Prymenenye matematycheskoy statystyky v pedahohycheskykh yssledovanyakh. Neparmetrycheskye metody / M. Y. Hrabar', K. A. Krasnyanskaya. – M. : Pedahohyka, 1977. – 136 s.

Отримано редакцією 23.08.2017 р.

УДК 377.36

Анатолій Григорович Саблук,

здобувач Уманського державного
педагогічного університету імені Павла Тичини,
e-mail: lab.eco@udpu.edu.ua

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ В ПРОФЕСІЙНОМУ ЗРОСТАННІ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ

У статті розглянуто проблему функціонування освітнього середовища медичного коледжу та його роль у професійному зростанні молодших спеціалістів сестринської справи. Для оцінювання ефективності функціонування медичного коледжу визначені критерії діяльності його окремих підсистем та їхні показники: системність і цілеспрямованість діяльності адміністрації, активність і продуктивність управлінської діяльності, ефективність забезпечення освітнього процесу в кваліфікованих кадрах, інформаційна забезпеченість медколеджу, рівень розвитку освітньої системи, рівень розвитку інноваційної діяльності, рівень кадрового забезпечення, рівень методичного забезпечення, рівень розвитку організаційно-педагогічної підсистеми керівника освітнього закладу. Розкрито структуру, функції та способи організації освітнього середовища. Простежено процеси інтеграції середовища лікувального закладу та освітнього середовища медколеджу і виділено три рівні цієї інтеграції – методологічний, структурно-функціональний і змістовий.

Ключові слова: медколедж, освітнє середовище, сестринська справа, молодші спеціалісти сестринської справи, професійне зростання.

Постановка проблеми. Формування особистісної сфери фахівця відбувається під впливом не тільки цілеспрямованого освітнього процесу, а й специфічного освітнього середовища, в якому він навчається. Проте, як стверджує Л. Виготський, варто змінитися соціальному середовищу, як відразу ж змінюється і поведінка людини [1]. У зв'язку із цим вважаємо за доцільне розглянути проблему функціонування освітнього середовища медичного коледжу та його роль у професійному зростанні молодших спеціалістів сестринської справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Середовище розглядається науковцями

(О. Артюхіна, Б. Бім-Бад, Є. Бондаревська, Е. Зеєр, О. Ісаєва, Ю. Мануйлов, В. Ясвін та ін.) через взаємодію різних типів середовищ, способи конструювання середовищ з різною спрямованістю, як простір, як «узагальнений, сукупний, об'єднаний, цілісний фактор (засіб) розвитку особистості» [2, с. 5].

Дослідник Ю. Мануйлов дає методологічне обґрунтування середовища як підходу, тобто засобу виховання, визначаючи середовище з функціональної точки зору «як те, серед чого перебуває суб'єкт, за допомогою чого формується його спосіб життя, що «опосередковує» його розвиток і «осереднює» особистість [3, с. 135].

Поділяємо думку Б. Бім-Бада, який розглядає освітнє середовище як важливий принцип педагогіки навчання й виховання через особливий устрій медичного закладу і організацію оточення тих, хто, взаємодіючи з цим оточенням, отримує освіту [4, с. 28].

В. Ясвін визначає освітнє середовище як систему впливів і умов формування особистості за заданим зразком, а також можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні [5, с. 14].

Проте стосовно медичного коледжу це визначення не зовсім коректне за окремими аспектами. По-перше, що розуміти під «заданим зразком»? Адже уявлення про ідеальну медсестру склалися століттями, і вимоги до її особистісної сфери багато в чому збігаються в осіб різних національностей і громадян різних держав. По-друге, хоча професія і накладає відбиток на особистість, і особистість медсестри відрізняється від особистості, наприклад, агронома, але і всередині професії діяльність медсестри різних напрямів має проявлятися через різні особистісні функції, а професіограми розроблені ще не для всіх. По-третє, в процесі навчання в медичному коледжі студент проходить складний шлях професійної орієнтації та професійного самовизначення, а на остаточний вибір спеціальності впливають не тільки особистісні якості, а й зовнішні, соціально-побутові обставини (ситуація на ринку праці, матеріальне заохочення тощо). По-четверте, на думку А. Артюхіної, в однаковому середовищі при наявності єдиної системи впливів і умов у різних індивідуумів можливі зміни різного типу: позитивний розвиток особистості або регрес, оскільки їхнє сприйняття середовища різне. Крім того, в коледжі студенти перебувають на різних щаблях соціальної зрілості й частина з них – уже сформовані особистості, яким не потрібне формування, а лише можливості для розвитку особистісного потенціалу [2, с. 49].

Освітнє середовище медичного закладу, на думку О. Ісаєвої, може бути охарактеризоване як сукупність соціальних, культурних, а також спеціально організованих психолого-педагогічних умов і передумов, у результаті тісної взаємодії яких відбувається становлення майбутнього медика як особистості [6, с. 158].

Освітнє середовище медколеджу як педагогічний феномен, за визначенням О. Артюхіної, становить континуум просторово-часових, соціально-культурних, діяльнісних, комунікативних, інформаційних та інших чинників, які постають як цілеспрямовано створені й спонтанні умови взаємодії особистості, що розвивається, і об'єктивного світу медколеджу. Ця взаємодія проявляється у формі ситуацій-подій, що виникають у сферах ділових і міжособистісних контактів, предметно-просторового і інформаційного оточення, інтегрувальним початком яких є забезпечення особистісно-професійного становлення майбутніх спеціалістів [2, с. 50].

Вищезазначені погляди науковців на освітнє середовище дозволяють конкретизувати освітнє середовище медичного коледжу як цілісність суб'єктного, науково-методичного, духовного і предметно-матеріального компонентів, що розвивається як за рахунок її внутрішніх потенціалів шляхом реалізації можливостей кожного окремого компонента і зміни характеру зв'язків між ними, так і за рахунок розширення зовнішніх зв'язків шляхом збагачення можливостей інших середовищ. Усі можливості реалізуються за допомогою активності самих студентів у процесі їхньої взаємодії із середовищем.

Мета. Розкрити особливості функціонування освітнього середовища медичного коледжу та його роль у професійному зростанні молодших спеціалістів сестринської справи.

Результати дослідження. Професійне зростання студентів медичного коледжу здійснюється в освітньому середовищі, що визначає вимоги до діяльності студентів та її результатів, критеріїв оцінювання відповідності результату, мети, норм, принципів, умов їх становлення як професіоналів. Освітнє середовище має значний розвивальний потенціал, оскільки є не тільки умовою, але і засобом саморозвитку студента.

У сучасних умовах модернізації навчального процесу у вищих медичних навчальних закладах І–ІІ рівнів акредитації формування й розвиток освітнього середовища вважається складовою єдиного освітнього простору і одним із основних стратегічних завдань колективу. Необхідно зазначити, як вказує О. Ісаєва, що освітнє середовище в навчальному закладі сприяє адаптації до мінливих державних факторів, що передбачає підвищення ефективності підготовки медичних фахівців у сучасних умовах для подальшої кар'єри [6, с. 157].

Отож, освітнє середовище є функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими встановлюються тісні різнопланові групові взаємозв'язки, і може розглядатися як модель соціокультурного простору, в якому відбувається професійне зростання особистості.

На наш погляд, розвиток освітнього середовища медичного коледжу може залежати від різних чинників, зокрема:

- фізичного оточення (архітектура навчальних корпусів медичного коледжу, ступінь відкритості-закритості конструкцій дизайну інтер'єру, розмір і просторова структура аудиторій та інших приміщень, легкість їх просторової трансформації за необхідності та ін.);

- людського фактору (ступінь скупченості студентів, або каудінг; особистісні особливості й успішність студентів, зміна персонального та міжособистісного простору в залежності від умов організації, розподіл статусу і ролей, статевих та національних особливостей викладачів і студентів та ін.);

- програми навчання (структура діяльності студентів, стиль викладання і характер контролю, кооперативні або конкурентні форми навчання; зміст навчальних програм, їх традиційність, консерватизм чи гнучкість та ін.)

У процесі професійного зростання майбутніх медсестер в умовах освітнього середовища також необхідно враховувати об'єктивні й суб'єктивні чинники, що впливають на цей процес. До об'єктивних чинників належать: культурні – історичні, соціально-демографічні, національні традиції, норми, звичаї, ритуали, цінності, характерні для регіону, країни; соціальні – охоплюють належність студента до певного соціального класу (індивідуальний спосіб життя, соціальна роль і статус студента, місце проживання, характер впливу соціального оточення, характер взаємин студента з оточуючими людьми, середовище медичного коледжу, специфіка викладацького складу тощо).

Суб'єктивні чинники охоплюють: психологічні – пізнавальні процеси, властивості й тип особистості студента, психічний стан, вік, зміст ціннісних орієнтацій і установок, позитивне ставлення до інших людей, здатність протистояти антигуманним вчинкам, емоційна і моральна стійкість; педагогічні – рівень освіченості й духовно-моральної культури студентів, зміст професійної освіти тощо.

Ці фактори зумовлюють реальну соціальну ситуацію розвитку для кожної конкретної особистості [7, с. 47].

Подібно пропонує врахувати групу факторів В. Миколишина, яка вважає, що впливають на розвиток середовища професійного зростання студентів: макрофактори (регіональний та муніципальний освітні простори); мезофактори (інфраструктура навчально-професійного комплексу освітнього закладу); мікрочинники (соціально-психологічна готовність викладацького корпусу до інноваційної діяльності в культуродоцільному освітньому просторі, а також фізичне оточення, персональний і міжособистісний простір студентів, програмно-методичне забезпечення середньої професійної школи) [8, с. 42].

Серед факторів, що діють за межами навчального процесу, О. Артюхіна відзначає просторово-предметну організацію середовища (наприклад, оформлення кабінету) і як особливо потужний фактор – спілкування в неформальній обстановці з видатними вченими, прилучення до традицій. Некеровані фактори освітнього середовища проявляють себе на ситуативному рівні, і їхній вплив не може бути заздалегідь передбаченим (наприклад, хворий зі складним, нетиповим перебігом захворювання; військовий конфлікт між країнами, представники яких навчаються в університеті) [2, с. 63].

Для виявлення сукупності впорядкованих і невпорядкованих середовищних та організованих педагогічних впливів необхідний комплекс вимірювань, що ґрунтується на загальнометричних категоріях, і внаслідок цього може застосовуватися для характеристики такої складної системи, як освітнє середовище медколеджу.

Базовими при такому підході є п'ять параметрів: широта, інтенсивність, модальність, усвідомленість, стійкість освітнього середовища, характеристика яких подана у таблиці 1.

Таблиця 1

Параметри освітнього середовища медколеджу

Параметри	Характеристика
Широта освітнього середовища	Структурно-змістова характеристика, що показує, які суб'єкти, об'єкти, процеси і явища залучені до освітнього середовища (місцеві екскурсії, подорожі, обмін педагогами, обмін студентами, широта матеріальної бази, відвідування закладів культури, гості, можливості вибору освітніх мікросередовищ)
Інтенсивність освітнього середовища	Структурно-динамічна характеристика, що показує ступінь насиченості освітнього середовища умовами, впливами та можливостями, а також концентрованість їх прояву (рівень вимог до студентів, інтерактивні форми і методи, навчальне навантаження, організація активного відпочинку)
Модальність освітнього середовища	Якісно-змістова характеристика, що показує освітнє середовище з якісної, типологічної точки зору
Усвідомленість освітнього середовища	Характеристика, що показує ступінь включеності в неї всіх суб'єктів освітнього процесу (рівень поінформованості про навчальний заклад, символіку, формування усвідомленості, зв'язок з випускниками, активність співробітників, активність студентів, активність батьків)
Стійкість освітнього середовища	Характеристика, що показує його стабільність у часі. Параметр принципності, віднесений до параметрів «другого порядку» з точки зору методичної доцільності, зумовленої специфікою об'єкта аналізу, змістово приєднаний В. Ясвіним до параметру стійкості. Параметр стійкості дозволяє здійснити діахронічний опис освітнього середовища (посилення + або ослаблення -).

В. Ясвін виділяє також шість параметрів «другого порядку», що характеризують освітнє середовище навчального закладу:

– емоційність – характеристика, що показує співвідношення емоційного і раціонального компонентів у освітньому середовищі (взаємини в педагогічному колективі, емоційність оформлення просторово-предметного середовища);

– домінантність – характеристика, що показує важливість цього локального середовища в системі цінностей суб'єктів освітнього процесу (значущість для педагогів, значущість для студентів);

– узагальненість – характеристика, що показує ступінь координації діяльності всіх суб'єктів освітнього середовища (команда однодумців, концепція розвитку навчального закладу, форми роботи з педагогічним колективом, реалізація авторських освітніх моделей);

– когерентність (узгодженість) – характеристика, що показує ступінь узгодженості впливу на особистість цього локального середовища з впливами інших чинників довкілля (наступність з іншими освітніми установами, регіональна інтеграція, широка соціальна інтеграція);

– активність – характеристика, що показує соціально орієнтований потенціал і експансію освітнього середовища в середовище проживання (трансляція досягнень, робота із засобами масової інформації, соціальні ініціативи, соціальна значущість випускників);

– мобільність – характеристика, що показує його здатність до органічних еволюційних змін у контексті взаємин із середовищем проживання (мобільність цілей і змісту освіти, мобільність методів освіти, мобільність кадрового забезпечення освіти, мобільність засобів освіти) [5, с. 129].

Однак з урахуванням наявності в цьому середовищі суб'єкта, який постійно змінюється, вдосконалюється в ході набуття нового досвіду і нових знань, освітнє середовище характеризується з точки зору неперервності. Саме поняття «неперервність» уявляємо як процес або властивість об'єкта, що характеризується відсутністю проміжків у його здійсненні, перехід від одного якісного стану до іншого, властивість, що встановлює певну взаємозалежність і взаємозумовленість елементів та станів об'єктів. Таким чином, можна стверджувати, що поняття неперервності має посилити поняття «освітнє середовище», надати йому доцільності, усвідомленості.

За результатами дослідження О. Артюхіної, до сутнісних характеристик освітнього середовища медичного коледжу належать: відкритість, гнучкість, варіативність, динамічність при

внутрішній стабільності, оптимальний баланс; цілеспрямованість взаємозумовленості процесів впливу на особистість; структурність; діалогічність; гуманітарність; дійсність інтеграції педагогічної об'єктивної і суб'єктивної реальності; поле реалізації діалектичної єдності розвитку і саморозвитку студента, що протікає за «внутрішніми», властивими тільки конкретній особистості законами; включення середовища в освітнє, наукове, соціокультурне медичне середовище регіону [2, с. 314].

Аналіз наукових досліджень дозволив визначити, що освітнє середовище навчального закладу розглядається через властиві йому характеристики: структуру, функції та способи організації.

Структура освітнього середовища становить сукупність взаємозалежних і взаємодоповнювальних блоків:

блок 1 – творче поле особистості, що забезпечує комфортність освітнього середовища, сукупність умов, що оточують людину, створює позитивний емоційний фон, супутній творчій діяльності в тому випадку, якщо учасники освітнього процесу будуть готові не тільки висувати оригінальні ідеї, але і реалізовувати їх, використовуючи нестандартні способи діяльності;

блок 2 полягає в педагогічному супроводі й забезпечується технологією управління процесом розвитку особистості з боку батьків, педагогів, адміністрації;

блок 3 описує психологічний супровід, забезпечується комфортністю освітнього середовища, що характеризується емпатійністю учасників освітнього процесу, сприятливим психологічним мікрокліматом, задоволеністю, належністю до колективу, що забезпечує високий ступінь емоційної включеності;

блок 4 становить науково-методичний супровід, ефективність якого визначається сформованістю індивідуальних інтелектуальних переваг, можливістю вибору мікросередовищ, свідомою включеністю в них усіх учасників освітнього процесу;

блок 5 охоплює задоволення потреб і запитів та забезпечується шляхом взаємоузгодженості соціального, санітарно-гігієнічного та культурного середовищ, що характеризуються сукупністю умов, що сприяють поліпшенню фізичного і психічного здоров'я, екологічній взаємозалежності, матеріально-побутовій захищеності учасників освітнього процесу;

блок 6 характеризує соціально-психологічне поле колективу, що утворює систему життєдіяльності особистості, представлену загальними цілями колективу і особистими мотивами спільної взаємозбагачувальної діяльності й узгодженими відносинами [9, с. 15].

Функції освітнього середовища відповідають його структурним компонентам та критеріям готовності студентів до професійної діяльності:

– спонукальна функція – соціальні умови середовища визначають потреби саморозвитку, що конкретизуються в мотивах, що спонукають до професійного зростання студента;

– прогностична функція – середовище ініціює процес визначення мети, постановка мети здійснюється самим суб'єктом саморозвитку;

– результативна функція – середовище обумовлює отримання власного досвіду, необхідного для досягнення запланованого результату професійного зростання;

– аналітична функція – порівняльне оцінювання результатів професійного зростання студента в умовах середовища здійснюється як за внутрішніми (власними) критеріями, так і за зовнішніми критеріями відповідності результатів меті;

– регулятивна функція полягає в розвитку емоційно-вольової саморегуляції процесу і результату професійного зростання.

Складніше характеризує функції освітнього середовища В. Козирев і виділяє такі функції:

1) інтегративну, що базується на таких передумовах: а) людський організм реагує не тільки на навколишні обставини як такі (ситуацію), скільки на когнітивні уявлення про них; б) когнітивні уявлення функціонально пов'язані з процесами і параметрами навчання; в) більшість людських знань когнітивно опосередкована; г) думки, почуття і форми поведінки каузально взаємозалежні, що «забезпечує цілісність відображення різнобічних проявів буття, обумовлених впливом цілісності людської особистості і замкненості процесу навчання на особистість студента» [10, с. 87]. Освітнє середовище, інтегруючи вплив на людину безлічі чинників, сприяє прояву і становленню в студентів індивідуальних властивостей, адекватних цілепокладанню освітнього процесу і відповідних моральним і професійним цінностям, що культивуються в конкретному коледжі;

2) адаптивну, що забезпечує умови повноцінного входження суб'єкта в освітній процес, нівелюючи прояви нормативних та інших криз, сприяючи засвоєнню норм і цінностей освітнього середовища, а також перетворенню середовища відповідно до нових умов і цілей діяльності;

3) соціокультурну, що характеризує передавання і засвоєння соціальних і культурних цінностей від покоління до покоління, орієнтацію на ціннісно-сміслову входження людини в культуру;

4) професійно-особистісного становлення і саморозвитку індивіда. За ступенем вираженості цієї функції, а саме за поєднанням двох моментів – за наявністю цієї функції в ході цілепокладання в процесі проектування освітнього середовища медколеджу і за рівнем реалізації в ньому – освітнє середовище може бути віднесене (або не віднесене) до групи розвивальних середовищ, тобто до середовища професійно-особистісного становлення і саморозвитку. Провідними факторами становлення і розвитку особистості студента є освітнє середовище медколеджу та активність студента.

Роль освітнього середовища медколеджу полягає в створенні оптимальних зовнішніх умов для професійного зростання особистості й у стимулюванні процесу саморозвитку (задаються внутрішні умови саморозвитку), воно підвищує мотивацію до навчально-пізнавальної діяльності в коледжі, сприяє самоповазі й опосередковано впливає на розвиток ряду особистісних характеристик.

Освітнє середовище медичного коледжу – інтеграційна структурована цілісність, у якій О. Артюхіна виділяє три рівні організації:

1) освітнє середовище як динамічна цілісність інтегрує взаємодію архітектурного, матеріально-технічного, соціокультурного (гуманітарного), інформаційного, педагогічного середовищ;

2) освітнє середовище є сукупністю вбудованих за концентричним принципом його компонентів;

3) освітнє середовище медколеджу як духовна спільність виникає у взаємодії, сприяє професійному зростанню майбутньої медсестри. Стрижнем освітнього середовища є саме традиції медколеджу і духовна спільність, орієнтована не тільки на широкий спектр загальнолюдських і трансцендентних духовних цінностей, але й заснована на професійних сенсах і цінностях: життя, здоров'я, милосердя, служіння та ін. [2, с. 235].

Визначені рівні інтеграції дають можливість простежити процеси інтеграції середовища лікувального закладу та освітнього середовища медколеджу, що відображено в таблиці 2.

Таблиця 2

Процес інтеграції середовища лікувального закладу та освітнього середовища медколеджу

Педагогічні компоненти середовища медколеджу	Принципи інтеграції	Критерії інтеграції
Мотиваційно-ціннісний	Єдине уявлення про цінності з позиції біоетики	Поєднання тактичних і стратегічних цілей лікувального та педагогічного процесу (визнання їх рівної цінності)
Інформаційно-знаннєвий	Системність, доступність, оптимізація	Ступінь ефективності зв'язків між коледжем і лікувальним закладом; оптимальне поєднання фундаментального і прикладного процесів
Розвивальний	Деонтологічність, керованість, діалогічність	Ступінь можливостей застосування отриманих знань, умінь, навичок і проявів особистісних функцій; ступінь ефективності реалізації управлінських функцій; залученість студентів до лікувальних ситуацій
Особистісного саморозвитку	Активізація особистісного зростання	Ступінь можливостей для самопізнання, самовизначення, самовдосконалення, самореалізації
Валеологічний	Єдине уявлення про здоровий спосіб життя	Ступінь можливостей для підтримки здоров'я медперсоналу і студентів
Гуманітарний	Розгортання гуманітарних процесів	Загальнокультурний потенціал колективу, рівень функціонування гуманітарного компонента середовища

Умовами для інтеграції середовища медичного закладу і медичного коледжу є такі положення:

– здійснення навчального процесу безпосередньо на території лікувального закладу – в палатах, перев'язувальних, операційних стаціонару, кабінетах поліклінік;

– взаємна повага і довіра, прояви яких базуються на авторитеті педагогів-лікарів і їхній готовності допомогти колегам з одного боку, і визнання студентами представників медичного

персоналу (лікарів, медичних сестер) носіями професійно значущих якостей і прагнення отримати від них потрібні знання, вміння, навички – з іншого;

– співпраця медичного персоналу: пацієнтів – викладачів – студентів. Ставлення до пацієнта не як до об'єкта медичних маніпуляцій і «піддослідного», а як до суб'єкта лікувального та навчального процесів. Деонтологічне коректне спілкування медсестри з пацієнтом формує в нього позитивний погляд на лікувальний процес.

Інтеграція освітнього середовища медичного коледжу здійснюється на методологічному, структурно-функціональному і змістовому рівнях.

Основу методологічного рівня інтеграції освітнього середовища медичного коледжу становить синтез особистісно-діяльнісного, аксіологічного, компетентнісного та середовищного підходів. Окреслені взаємопов'язані підходи відповідають суті й характеру інтегрування освітнього середовища в систему професійної освіти. Функціонування цих підходів розуміється в сукупності, що дозволяє уявити інтегративне освітнє середовище як цілісну систему, що визначає професійне зростання студента.

Структурно-функціональний рівень освітнього середовища характеризується взаємодією, взаємопроникненням і взаємодоповненням освітніх середовищ різних рівнів організації і різної функціональної належності, множинність яких утворює цілісність освітнього середовища конкретного навчального закладу, що взаємодіє із зовнішнім освітнім макросередовищем у широкому сенсі. Таке освітнє середовище у взаємозв'язку із структурно-функціональними компонентами впливає як єдине ціле на процес професійного зростання студентів.

Змістовий рівень освітнього середовища медичного коледжу організовано як об'єднання варіативних можливостей розвивальних ресурсів, зв'язки і відносини між якими мають кооперативний характер. Можливості професійного зростання студентів значно доповнюють ресурси інформаційних освітніх середовищ, що забезпечують використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та здійснення переходу до відкритої освітньої системи.

Резюмуючи вищевикладене, можна зробити висновок про те, що медичний коледж є освітнім середовищем професійного зростання майбутніх медсестер, у ньому є всі умови для реалізації цього завдання.

Для того щоб створити освітнє середовище, сприятливе для професійного зростання особистості медсестри, необхідно чітко уявляти реальні канали та механізми формування властивого професії способу бачення світу і розуміння свого місця в ньому, що потребує розгляду основних підходів до вивчення професійного становлення особистості.

Для ефективної діяльності педагогічного колективу в напрямі забезпечення професійного зростання майбутніх медичних сестер необхідно створити професійно орієнтоване освітнє середовище, що сприяє наближенню до майбутньої фахової діяльності [11, с. 409].

Першим кроком на шляху вирішення цієї проблеми має бути створення освітнього середовища, що дозволило б зіставити процеси професійного зростання медичного працівника середньої ланки з вимогами ринку праці. Таке середовище має враховувати всі чинники освітнього процесу, тобто адекватно відображати взаємодію студентів з: основними і додатковими освітніми структурами (педагогічні впливи); соціальним середовищем (вплив комунікацій і соціально-психологічних впливів поза навчальним процесом); інформаційним середовищем (вплив засобів мас-медіа і глобальних інформаційних ресурсів); середовищем проживання і розвитку (психофізіологічний вплив навколишнього природного і урбанізованого середовища).

Вирішуючи задачу оптимізації освітнього середовища медколеджу, важливо враховувати взаємозв'язок структури освітнього середовища і структури професійної діяльності. Такий взаємозв'язок має виходити з того, що система психічних операцій, покладена в основу будь-якої діяльності, в тому числі й діяльності медичного працівника середньої ланки, особливо на початку розвитку (періоду професійного становлення особистості), як правило, проходить «зовнішню» стадію активної взаємодії із середовищем. Отже, проектування оптимального освітнього середовища медколеджу неможливе без визначення законів або правил, відповідно до яких виявилось б можливим встановлення відповідності між професійною діяльністю медичного працівника середньої ланки і структурою освітнього середовища, в якій ця діяльність може бути сформована [12, с. 111].

Є. Лапочкін виділяє такі закони формування освітнього середовища медколеджу: освітнє середовище співрозмірне особистості, яка в ньому розвивається; педагог і студент постають у ньому в ролі суб'єктів; організація в ньому має соціально-особистісний характер; освітнє середовище

становить сукупність зовнішніх і внутрішніх умов; освітнє середовище культуродоцільне, оскільки саме в ньому можливе переосмислення старих і створення нових культурних норм у процесі освіти; освітнє середовище варіативне (педагог і студент мають можливість будувати освітнє середовище на підставі своїх потреб і відповідно до свого розвитку); освітнє середовище передбачає вибір навчальних методик, спрямованих на різні способи діяльності педагога і студента; будь-яка діяльність її суб'єктів є креативною і дослідницькою; освітнє середовище спрямоване на формування в суб'єктів усіх видів освітньої рефлексії [12, с. 112].

Аналіз структури, функцій, способів організації освітнього середовища медичного коледжу показав, що професійне зростання особистості фахівця сестринської справи в умовах динамічної зміни ринку праці, постійного технологічного оновлення всіх галузей охорони здоров'я, інтеграції наук і діалогу культур вимагає своєчасної координації та оптимізації освітніх структур, що впливають на професійну підготовку середніх медичних працівників, здатних працювати не на рівні дій і маніпуляцій (коли мета задана і рефлексії не підлягає), а на рівні діяльності (коли мета наповнена сенсом і у людини виникає можливість вибору).

Висновки. Отже, нами розглянуто проблему функціонування освітнього середовища медичного коледжу та його роль у професійному зростанні молодших спеціалістів сестринської справи. Для оцінювання ефективності функціонування медичного коледжу визначені критерії діяльності його окремих підсистем та їхні показники: системність і цілеспрямованість діяльності адміністрації, активність і продуктивність управлінської діяльності, ефективність забезпечення освітнього процесу у кваліфікованих кадрах, інформаційна забезпеченість медколеджу, рівень розвитку освітньої системи, інноваційної діяльності, рівень кадрового та методичного забезпечення, рівень розвитку організаційно-педагогічної підсистеми керівника освітнього закладу.

Базовими характеристиками середовища визначено п'ять параметрів: широта, інтенсивність, модальність, усвідомленість, стійкість.

Розкрито структуру освітнього середовища, вона охоплює 6 блоків: творче поле особистості, що забезпечує комфортність освітнього середовища, сукупність умов, що оточують людину; педагогічний супровід; психологічний супровід; науково-методичний супровід; задоволення потреб і запитів; соціально-психологічне поле колективу.

До функцій освітнього середовища віднесено: спонукальну, прогностичну, результативну, аналітичну, регулятивну, інтегративну, адаптивну, соціокультурну, професійно-особистісного становлення і саморозвитку індивіда.

Простежено процеси інтеграції середовища лікувального закладу та освітнього середовища медколеджу та виділено три рівні цієї інтеграції – методологічний, структурно-функціональний і змістовий.

Освітнє середовище медичного коледжу визначене як цілісність, в якій в єдності постають суб'єктний, науково-методичний, духовний і предметно-матеріальний компоненти і який розвивається як за рахунок її внутрішніх потенціалів – шляхом реалізації можливостей кожного окремого компонента і зміни характеру зв'язків між ними, так і за рахунок розширення зовнішніх зв'язків – шляхом збагачення можливостей інших середовищ. Усі можливості реалізуються за допомогою активності самих студентів у процесі їхньої взаємодії із середовищем.

Перспективами подальших досліджень вважаємо розкриття специфіки проектування освітнього та інших типів середовищ медколеджу для забезпечення ефективної підготовки майбутніх молодших спеціалістів як медсестринської, так і лікувальної справи.

Список використаних джерел та літератури

1. Выготский Л. С. Детская психология / Л. С. Выготский // Собр. соч. в 6-ти томах / под. ред. Д. Б. Эльконина. – Москва : Педагогика, 1984. – Т. 4. – 377 с.
2. Артюхина А. И. Образовательная среда высшего учебного заведения как педагогический феномен (на материале проектирования образовательной среды медицинского университета) : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Артюхина Александра Ивановна. – Волгоград, 2004. – 389 с.
3. Мануйлов Ю. С. Опыт освоения средового подхода в образовании : учеб.-метод. пособ. / Ю. С. Мануйлов, Г. Г. Шек. – Москва – Н.Новгород : Растр-НН, 2008. – 220 с.
4. Бим-Бад Б. М. Обучение и воспитание через непосредственную среду : теория и практика / Б. М. Бим-Бад // Труды кафедры педагогики, истории образования и педагогической антропологии Университета РАО. – Москва, 2001. – № 3. – С. 28.

5. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / А. Ясвин. – Москва : Смысл, 2001. – 365 с.
6. Ісаєва О. Інноваційний підхід щодо культурно-освітнього середовища вищих навчальних медичних закладів освіти / О. Ісаєва // Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки. – Полтава, 2014. – Вип. 13. – С. 157–162.
7. Лямова О. О. Воспитание гуманного отношения к человеку в профессиональной подготовке врача : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Лямова Оксана Олегівна. – Ярославль, 2014. – 200 с.
8. Миколишина В. И. Проектирование культуросообразного образовательного пространства как среды личностно-профессионального становления учащихся (на примере средней профессиональной школы) : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Миколишина Валентина Ивановна. – Ростов-на-Дону, 2004. – 211 с.
9. Лошакова Т. Ф. Педагогическое управление созданием комфортной среды в образовательном учреждении : автореф. дисс. ... д-ра пед. наук / Т. Ф. Лошакова. – Екатеринбург, 2001. – 35 с.
10. Козырев В. А. Гуманитарная образовательная среда педагогического университета : сущность, модель, проектирование : монография / В. А. Козырев – Санкт-Петербург : РГПУ им. А. И. Герцена, 2004. – 328 с.
11. Закусилова Т. О. Педагогічні умови формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки / Т. О. Закусилова // Молодий вчений – 2016. – № 7 (34). – С. 407–410.
12. Лапочкин Е. В. Моделирование образовательной среды среднего профессионального образовательного учреждения медицинского профиля : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Евгений Владимирович Лапочкин. – Тамбов, 2005. – 255 с.

Анатолий Григорьевич Саблук,
соискатель Уманского государственного
педагогического университета
имени Павла Тычины,
e-mail: lab.eco@udpu.edu.ua

РОЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ МЕДИЦИНСКОГО КОЛЛЕДЖА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ РОСТЕ МЛАДШИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СЕСТРИНСКОГО ДЕЛА

В статье рассмотрена проблема функционирования образовательной среды медицинского колледжа и его роль в профессиональном росте младших специалистов сестринского дела. Для оценивания эффективности функционирования медицинского колледжа определены критерии деятельности его отдельных подсистем и их показатели: системность и целенаправленность деятельности администрации, активность и производительность управленческой деятельности, эффективность обеспечения образовательного процесса в квалифицированных кадрах, информационная обеспеченность медколледжа, уровень развития образовательной системы, уровень развития инновационной деятельности, уровень кадрового обеспечения, уровень методического обеспечения, уровень развития организационно-педагогической подсистемы руководителя образовательного учреждения. Раскрыты структура, функции и способы организации образовательной среды. Прослежены процессы интеграции среды лечебного учреждения и образовательной среды медколледжа и выделены три уровня этой интеграции – методологический, структурно-функциональный и содержательный.

Ключевые слова: медколледж, образовательная среда, сестринское дело, младшие специалисты сестринского дела, профессиональный рост.

Anatoliy Sabluk,
Postgraduate student
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
e-mail: lab.eco@udpu.edu.ua

THE ROLE OF THE MEDICAL COLLEGE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN JUNIOR SPECIALISTS' PROFESSIONAL GROWTH IN NURSING

***Introduction.** The article deals with the problem of the educational environment functioning of a medical college and its role in the professional development of junior nursing specialists.*

***Purpose.** To reveal the peculiarities of the functioning of the educational environment of a medical*

college and its role in the professional development of junior nursing specialists.

Methods. Theoretical methods of research were used - the analysis of scientific sources of the research problem, which made it possible to determine the structure, functions and methods of organizing the educational environment, to formulate its purpose and tasks, to clarify the essence of the concept «educational environment of medical college».

Results. To evaluate the effectiveness of the medical college functioning, the criteria for the functioning of its separate subsystems and their indicators are determined: the systematicity and purposefulness of the activity of the administration, the productivity of the management activity, the efficiency of providing the educational process with qualified personnel, the information security of the school, the level of the educational system development, the level of innovation activity development, the level of staffing, the level of methodological support, the level of the organizational and pedagogical subsystem development of the institution manager.

It is proved that the development of the educational environment depends on various factors, in particular: the physical environment (macro factors), the human factor (meso factors), the curriculum (micro factors). In addition, in the professional growth of future nurses in the educational environment, it is necessary to take into account objective (cultural, social) and subjective (psychological, pedagogical) factors.

The basic characteristics of the environment are determined by five parameters: latitude, intensity, modality, awareness, stability.

The structure of the educational environment, which includes 6 blocks, is revealed: the creative field of the individual, which provides the comfort of the educational environment, a set of conditions that surrounds a person; pedagogical support; psychological support; scientific and methodological support; satisfaction of needs and requests; socio-psychological field of the collective.

The functions of the educational environment include: inductive, predictive, effective, analytical, regulatory, integrative, adaptive, socio-cultural, professional and personal formation and self-development of the individual.

Originality. The structure, functions and methods of the educational environment organization are revealed. The process of integrating the environment of the medical institution and the educational environment of the medical school were searched, and three levels of this integration have been identified - methodological, structural-functional and content.

The educational environment of the medical college has been defined by us as the integrity in which the subjective, scientific, methodological, spiritual and material components act in unity, and which develops both through its internal potentials - through the realization of the capacities of each individual component and the change in the nature of the relationship between them, and by expanding external ties - by enriching the capabilities of other environments. All opportunities are realized through the students' activity in the process of their interaction with the environment.

Conclusion. Consequently, the peculiarities of the educational environment functioning of a medical college, its structure, factors of influence and its role in the professional growth of junior nursing specialists are revealed in the study course. The role of the educational environment of the medical college is to create the optimal external conditions for the individual professional growth and to stimulate the process of self-development (internal conditions of self-development are specified), it enhances the motivation for educational and cognitive activity in college, promotes self-esteem and indirectly affects the development of a number of personal characteristics.

Key words: medical college, educational environment, nursing, junior nursing specialists, professional growth.

References

1. Vigotsky`j L. S. Detskaya psy`xology`ya / L. S. Vygotsky`j // Cobr. soch. v 6-ty` tomax. / pod. red. D. B. El`kony`na. – Moskva : Pedagogy`ka, 1984. – T.4. – 377 s.
2. Artyuxy`na A. Y`. Obrazovatel`naya sreda vysshego uchebnogo zavedeny`ya kak pedagogy`chesky`j fenomen (na matery`ale proekty`rovany`ya obrazovatel`noj sredy medy`cy`nskogo uny`versy`teta) : dy`ss. ... d-ra ped. nauk : 13.00.08 / Artyuxy`na Aleksandra Y`vanovna. – Volgograd, 2004. – 389 s.
3. Manujlov Yu. S. Opyt osvoeny`ya sredovogo podxoda v obrazovany`y` : Ucheb.-metod. posob. / Yu. S. Manujlov, G. G. Shek. – Moskva – N.Novgorod : Rastr-NN, 2008. – 220 s.
4. By`m-Bad B. M. Obucheny`e y` vospy`tany`e cherez neposredstvennuyu sredu : teory`ya y` prakty`ka. / B.M. By`m-Bad // Trudy kafedry pedagogy`ky`, y`story`y` obrazovany`ya y` pedagogy`cheskoj antropology`y` Uny`versy`teta RAO. – Moskva, 2001. – # 3. – S. 28.
5. Yasvy`n V. A. Obrazovatel`naya sreda: ot modely`rovany`ya k proekty`rovany`yu. / A. Yasvy`n. – Moskva : Smysl, 2001. – 365 s.
6. Isayeva O. Innovacijny`j pidxid shhodo kul`turno-ocvitn`ogo seredovy`shha vy`shhy`x navchal`ny`x medy`chny`x zakladiv osvity`. Vy`toky` pedagogichnoyi majsternosti. Seriya : Pedagogichni nauky`. – Poltava,

2014. Vy'p. 13. – С. 157–162.

7. Lyamova O. O. Vospy'tany'e gumannogo otnosheny'ya k cheloveku v professy'onal'noj podgotovke vracha: dy'ss. ... kand. ped. nauk. : 13.00.08 / Lyamova Oksana Olegivna. – Yaroslavl', 2014. – 200 s.

8. My'koly'shy'na V. Y'. Proekty'rovany'e kul'turosoobraznogo obrazovatel'nogo prostranstva kak sredy ly'chnostno-professy'onal'nogo stanovleny'ya uchashhy'xsya (na pry'mere srednej professy'onal'noj shkoly) : dy'ss. ... kand. ped. nauk. : 13.00.08 / My'koly'shy'na Valenty'na Y'vanovna. – Rostov-na-Donu, 2004. – 211 s.

9. Loshakova T. F. Pedagogy'cheskoe upravleny'e sozdany'em komfortnoj sredy v obrazovatel'nom uchrezhdeny'y' : avtoref. dy'ss. ... d-ra ped. nauk. / T. F. Loshakova. – Ekaterinburg, 2001. – 35 s.

10. Kozыrev V. A. Guman'y'tarnaya obrazovatel'naya sreda pedagogy'cheskogo uny'versy'teta : sushhnost', model', proekty'rovany'e: monografy'ya. / V.A. Kozыrev – Sankt-Peterburg : RGPU y'm. A. Y'. Gercena, 2004. – 328 s.

11. Zakusy'lova T. O. Pedagogichni umovy' formuvannya osnov profesionalizmu majbutnix medy'chny'x sester u procesi faxovoyi pidgotovky'. // Molody'j vcheny'j – # 7 (34) – 2016. – С. 407–410.

12. Lapochky'n E. V. Modely'rovany'e obrazovatel'noj sredy srednego professy'onal'nogo obrazovatel'nogo uchrezhdeny'ya medy'cy'nskogo profy'lya : dy'ss. ... kand. ped. nauk. : 13.00.08 / Lapochky'n Evgeny'j Vlady'my'rovych. – Tambov, 2005. – 255 s.

Отримано редакцією 13.09.2017 р.

УДК: 378.6:37.035.(477)

Ірина Олексіївна Данченко,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»
та соціально-гуманітарних дисциплін
Харківського національного
технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка,
e-mail: irinadanchenco@gmail.com

ВОЛЬОВА (ЕНЕРГЕТИЧНА) СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто проблему підвищення ефективності підготовки студентів у вищих аграрних навчальних закладах, досліджено необхідність розроблення та впровадження в навчально-виховний процес педагогічної технології формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів, обґрунтовано необхідність здійснення діяльності, спрямованої на підвищення рівня саморегуляції, самосвідомості особистості, уміння мобілізувати вольові зусилля, формування та розвиток вольових якостей студентів як внутрішніх чинників формування їхньої соціальної зрілості; визначено основні засоби, форми та методи реалізації вольової (енергетичної) складової педагогічної технології формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів.

Ключові слова: вольова (енергетична) складова педагогічної технології, соціальна зрілість студентів вищих аграрних навчальних закладів, воля, вольові зусилля, саморегуляція особистості, психолого-акмеологічні чинники професійного розвитку студентів-аграріїв.

Постановка проблеми Складний, суперечливий і динамічний характер сучасного етапу розвитку людства суттєво позначається на характері індивідуального та суспільного буття людини, вимагаючи від системи вищої освіти нового підходу до формування особистості-професіонала.

Складність ситуації полягає ще в тому, що перед людством постають принципово нові проблеми: процеси суспільного розвитку набувають глобального характеру й істотно прискорюються. Тому перед системою вищої освіти загалом і системою вищої аграрної освіти зокрема постає вкрай важливе завдання, а саме: підготувати фахівців, здатних мислити сучасними категоріями, добре розуміти сутність соціальних, політичних та економічних процесів і явищ, їхні глибинні й суперечливі зв'язки, готових стати активними суб'єктами діяльності та спілкування, реалізовувати у своїй професії власний спосіб буття, готовність уточнювати професійні завдання, брати на себе відповідальність за їх вирішення, розширювати рамки професійної діяльності. Вирішити ці завдання можливо лише за умови,